

Voščilo akademiku Francu Jakopinu ob osemdesetletnici

Varja Cvetko Orešnik

Akademik dr. Franc Jakopin, znanstveni svetnik SAZU, se je rodil 29. septembra 1921 v Dramljah pri Celju. Zaradi vojnih razmer se je šele jeseni 1945 lahko vpisal na slavistični oddelek Filozofske fakultete v Ljubljani in leta 1949 diplomiral iz ruskega in slovenskega jezika s pomožnimi predmeti: indoevropsko primerjalno jezikoslovje, francoščina, nemščina, srbohrvaščina in narodna zgodovina. Strokovno se je izpopolnjeval na univerzah v Göttingenu, Krakovu, Varšavi in Moskvi. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je promoviral z disertacijo Poglavlja iz slovenske antroponimije. Tu je tudi v letih 1949–1982 predaval ruski jezik, bil predstojnik katedre za ruski jezik in predstojnik Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Leta 1982 je kot znanstveni svetnik postal upravnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in ga vodil do upokojitve leta 1989. Leta 1985 je postal dopisni, leta 1989 redni član SAZU. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je še nadalje imel predavanja iz ustroja beloruskega in ukrajinskega jezika ter predaval slovanško filologijo na univerzah v Celovcu (1981) in Trstu (1982–1986). Imel je številna vabljenja predavanja na tujih univerzah, tako v Ann Arboru in State Collegeu (ZDA), v Parizu, Minsku, Münstru, Kölnu, Mannheimu, Marburgu, Giessenu, Regensburgu in drugod. Bil je oz. je dolgoletni sopredsednik Lingvističnega krožka Filozofske fakultete v Ljubljani, urednik za jezikoslovje pri Enciklopediji Slovenije, član uredniškega odbora mednarodne revije *Russian Linguistics* (Dordrecht) in član upravnega in knjižnega odbora Slovenske matice. Med drugim je bil član treh medakademjskih odborov: za onomastiko, za leksikografijo in za nacionalne manjšine; glavni in odgovorni urednik Jezika in slovstva ter sourednik Slavistične revije.

Akademik Franc Jakopin je sodeloval pri izdelavi koncepta za *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, v letih 1972 do 1974 je bil član glavnega uredniškega odbora, tako nadalje pri 4. in 5. knjigi, pri 5. knjigi tudi njegov predsednik (obravnavana naglasa, pravopisa, pravorečja in oblikoslovja; izbor gesel za dodatke A–Š), ter član komisije za pravopis, pravorečje, oblikoslovje in intonacijo. Prav tako je bil član in predsednik komisije za obravnavo pripomb javne razprave k *Načrtu pravil za novi slovenski pravopis*, kjer je sodeloval pri končni redakciji dela *Slovenski pravopis 1 – Pravila* (SAZU, Lj. 1990) in pri sledečih ponatisih. Sodeloval je v komisiji SAZU za izdelavo slovarskega dela slovenskega pravopisa in v odboru za pripravo nove izdaje Brižinskih spomenikov, kot urednik pri ureditvi in natisu Nahčigalovega zbornika (1977), Logarjevega zbornika (1989) ter kot sourednik pri ureditvi in natisu simpozijskega gradiva za Miklošičev zbornik (1992). Izbral in uredil je zbornik J. Riglerja, *Razprave o slovenskem jeziku* (1986), ter kot urednik sodelo-

val pri natisu monografije L. V. Kurkine, *Narečna struktura praslovanskega jezika v luči južnoslovanske leksike* (1992). Uredil je več zbornikov simpozijev Obdobja Filozofske fakultete v Ljubljani ter predavanj in referatov Filozofske fakultete in SAZU (1977, 1981). Bil je tudi soavtor in sourednik znanstvenih publikacij *Slovenska krajevna imena*. (1985) in *Besedišča slovenskega jezika I–II* (1987) ter znanstveno kritične izdaje *Brižinski spomeniki* (1992).

Strokovna in znanstvena bibliografija akademika Franca Jakopina je bogata. V izboru je treba omeniti izvrsten in obsežen *Rusko-slovenski slovar* (1965), izdelan po principu frekventnosti v živem govoru najbolj uporabljenih besed, ki se je v dolgoletni rabi pokazal kot tudi semantično zanesljiv in uporaben. Isto velja za njegovo *Slovnico ruskega knjižnega jezika* (1968) in delo *Sodobni ruski teksti – z jezikovnim komentarjem* (1964). Njegova bibliografija s področja rusistike obsega med drugim nekaj temeljnih razprav, ki kažejo avtorjevo temeljito poznavanje problematike ruskega in beloruskega knjižnega jezika (gl. *Vprašanje beloruskega jezika in jezikoslovja* (1969), *Vprašanje norme in kulture ruskega knjižnega jezika* (1975), *Ruski pravopis na razpotju* (1964)). Še številnejše so njegove kontrastivne slovenistično-rusistične razprave (npr.: *K tipologiji slovenskega in ruskega glagola* (1969), *O deležu ruskih elementov v razvoju slovenskega knjižnega jezika* (1968), *Primerjava adaptacije tujega besedja v ruščini in slovenščini* (1971/72)). Avtorjev pristop izkazuje suvereno poznavanje problematike in strukture tako slovenskega kakor tudi ruskega knjižnega jezika.

Razen s kontrastivno se je akademik Franc Jakopin ukvarjal s čisto slovenistično problematiko (gl. *O v in u v slovenski knjižni izreki* (1955/56), *Raba pogojnih veznikov* (1960), *O glagolskih naglasnih dubletah* (1963), *K razvrstitvi moških samostalnikov na -r* (1964), *Slovenska dvojina in jezikovne plasti* (1966), *K vprašanju substantivizacije pridevniških besed v slovanskih jezikih* (1973), *Pogled na starejše in novejša obravnave slovenskega jezika* (1974), *Vprašanje naglaševanja priimkov v slovenščini* (1976), *Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov* (soavtor, 1992, 1996)). *Že zgodaj* (1962) je izdal učbenik slovenščine za tujce, ki je izšel v francoski, angleški, španski in nemški verziji. Sredi sedemdesetih let se je njegovo znanstveno zanimanje razširilo na preučevanje zgodovine slovenskega jezikoslovja in filologije ter na onomastiko, še posebej na preučevanje slovenskih priimkov, od najstarejših zabeležb do danes. Iz zgodovine slovenskega jezikoslovja je napisal vrsto razprav in prikazov in v tem okviru odmevno sodeloval na številnih mednarodnih simpozijih in kongresih. V svojih študijah o slovenskih priimkih je prikazal nekatere značilnosti slovenskih priimkov, njihovo naglaševanje, obravnaval priimke z določenimi sufiksi, prikazal strukturo slovenskih priimkov v statistični osvetlitvi, obravnaval osebna imena na Slovenskem ob prehodu v 16. stol. idr. Nadalje je na slovenskih in mednarodnih simpozijih in znanstvenih posvetovanjih govoril o aktualnih vprašanjih slovenskega in slovanskega jezikoslovja (kot: slovensko in slovansko narodopisje, stilne oznake v slovenskem in drugih slovanskih slovarjih knjižnih jezikov, naloge slovenske sociolingvistike, starejša slovenska leksikografija, usoda slavizmov v slovenskem knjižnem jeziku 30. in 40. let, slovenska toponimija, pokrajinski tipi slovenskih priimkov, jezikovna podoba priimkov na Slovenskem, SSKJ in slovenska leksikografija in drugo).

Iz navedenega sklopa jezikoslovne problematike kaže poleg navedenih omeniti še razprave, kot: *Pomen Jana Baudouina de Courtenaya za slovenistiko* (1973/74), *Slovenski priimek Sovre* (1975/76), *Priimek Škerlj v sestavi današnjih slovenskih priimkov* (1975), *Kopitarjevo izročilo v Miklošičevem delu* (1980), *Kopitar in slovanska filologija* (1981), *O nalogah slovenske sociolingvistike* (1985), *Vprašanje dvojezičnosti v zgodovini slovenskih imen* (1985), *Najpogostejši ruski priimki in vzhodno krščanstvo* (1990), *Iz spominov Rajka Nahtigala in Frana Ramovša* (1991), *Slovenski knjižni jezik in njegov slovar* (SSKJ 1–5) (1991), *Miklošič – utemeljitelj slovenskega imenoslovja* (1992), *Slovanske izposojenke v slovenskem knjižnem jeziku* (1992), *Jezikovna podoba priimkov na Slovenskem* (1992), *Tipologija nove leksike* (ob Slovarju slovenskega knjižnega jezika) (1993), *Maks Pleteršnik – mojster slovenskega slovaropisja* (1994), *Slovensko knjižno besedišče v stiku z drugimi slovanskimi jeziki* (1996), *Prevajanje aorista in imperfekta v Brižinskih jezikih* (1996), *Skrb za znanstvena in strokovna besedila* (1997), *Pleteršnikovo mesto v sočasnem slovaropisju* (1997), *Ženskost v slovanskih priimkih* (1997), *Slavistična vrstnika Miklošič in Sreznevski v Jagičevi osvetlitvi* (1997), *Vatroslav Oblak kot kritik v Jagičevem Arhivu* (1998), *Sledi jezikovnih stikov v slovenski antroponimiji* (1999).

Akad. Franc Jakopin je s svojim znanstvenim delom pomembno razširil poznavanje ključnih problemov starejših slovanskih besedil in jezikovnih fenomenov, pogosto dosegljivih le s primerjalno metodo, kakor tudi jezikovne problematike modernih slovanskih jezikov v najširšem smislu. Njegovo izjemno obsežno in natančno poznavanje slavistike z vseh njenih vidikov je razvidno in širokemu krogu bralcev dostopno tudi v strnjjenih in izredno zanesljivih enciklopedičnih prispevkih, ki jih objavlja še danes.

Znanstveno in strokovno delo akademika Franca Jakopina, znanstvenega svetnika SAZU in dolgoletnega upravnika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, na področju rusistike, slovenistike in slovanskega jezikoslovja sploh, obravnavano s sinhronega in diahronega vidika, njegovo vodstveno delo pri inštitutskih projektih, na čelu z dokončanjem *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* I–V, njegovo mentorsko delo pri oblikovanju mladih raziskovalcev, še do danes aktivno delo v znanstvenem svetu inštituta, vključujoč pisanje recenzijskih poročil, ocen ob izvolitvah v nazive ter strokovnih poročil o magistrskih nalogah in doktorskih disertacijah, kakor tudi navezava in ohranitev širokih mednarodnih stikov v strokovnih krogih, so bistveno prispevali k delu in ugledu Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša in s tem tudi celotnega ZRC SAZU. S svojim znanstvenim, strokovnim in pedagoškim delom je akademik Franc Jakopin – morda še bolj v tujini kakor doma – zarisal vidno in trajno sled v slovenistiki, rusistiki ter slavistiki sploh.

Spoštovani gospod akademik, dragi gospod profesor, naj Vam bo ob tej priložnosti z voščili izrečena tudi iskrena zahvala za Vašo nenehno vitalno strokovno sodelovanje, človeško vzpodbudne in poživljajoče stike, iskrivo misel in globoko znanje in da bi jih bili – mi in mlajše generacije – še dolgo deležni. Bog Vam naj zdravje, se je vedno reklo.